

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino
vred in v Mariboru s
pošiljanjem na dom
za celo leto K 5.—
za pol leta „ 2.60
za četrt leta „ 1.30

Naročnina se pošilja
upravnistvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice hšt. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tis-
kovnega društva do-
bivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v ponk in zabavo.

Posamezni listi dobé
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 12 h, dvakrat 18 h,
trikrat 24 h.

Štev. 5.

V Mariboru, dne 3. februvarija 1898.

Tečaj XXXII.

Družba sv. Mohorja.

«Z združenimi močmi!» je geslo presvetlelu vladarju našemu, Francu Jožefu, katerega vladarsko petdesetletnico letos slovesno obhajajo udani mu avstrijski narodi. In med temi Slovenci gotovo nočemo biti in nismo zadnji! Cesarja svojega slavnostni dan primerno proslaviti, pripravlja se tudi naša družba sv. Mohorja. Zato pa danes, ko se obračamo do milih Slovencev z običajno prošnjo in prijaznim povabilom: naj v prav obilnem številu vstopajo tudi letos v kolo Mohorjanov, za to povabilo ne najdemo primernejšega gesla od onega, katero služi že 50 let cesarju Francu Jožefu.

«Z združenimi močmi delujmo za družbe sv. Mohorja rast in čast,» kličemo danes ter želimo, da naš klic odmeva povsod, koder se čuje in govori slovenska beseda. V družbi sv. Mohorja združimo se Slovenci in delujmo na to, da ne bode vasi na Slovenskem, ne hiše, kamor bi ne romale njene knjige. Kolikor bolj se dobre knjige razširjajo med ljudstvom, tem več zlahtnega sadu obrode za posameznika, kakor za ves narod. Po lepem branju se bralcem zbistruje um, razširja se pogled v marsikateri stvari, srce se najema milih čutov, beseda materina se jim vedno bolj omiluje in versko kakor narodno življenje se zbuja in dviga. In tako prav vsestransko delujejo Mohorjeve bukve. Podajajo tečno dušno hrano s tem, da tolmačijo in razširjajo verske resnice; za gospodarstvo in za druge reči podajajo pre mnogo koristnih naukov, za prosti čas pa ti

ponujajo z lepimi povestmi, s pesmami itd. mnogo vspodbude, pa prijetnega veselja in kratkočasje!

Prevažen je zato za nas Slovence čas, ko se nabirajo novi udje in se vabijo k zopetnemu pristopu stari Mohorjani. Do marljivih in požrtvovalnih poverjenikov naših, do vseh rodoljubov, duhovnih in posvetnih, do vseh, ki jim je mar reč slovenska, obračamo se torej z iskreno in nujno prošnjo: ne odnehajte v vnemi in domoljubnem trudu za družbo našo. Nabirajte pridno udov, ohranite nam vse stare, pridobivajte novih, da bode družba zopet rastla in napredovala Slovincem v korist in tudi v čast pred vnanjim svetom! Ob vsaki ugodni priliki naj zastavijo prijatelji družbe svojo zgovorno besedo zanj, naj vabijo in opominjajo, naj tudi žrtvujejo v ta namen, da nas nikakor ne bo manj, da ne nazadujemo, kakor lansko leto, marveč se število Mohorjanov še povzdigne nad onim predlanskega leta.

„Na delo tedaj, ker resnobni so dnovi,
A delo in trud nam nebo blagoslovi!“

Odbor.

Jeruzalem, Jeruzalem! . . .

«Jeruzalem, Jeruzalem, ki ubijaš preroke in kamenuješ tiste, kateri so k tebi poslani! Kolikokrat sem hotel zbrati otroke tvoje, kakor zbira kokoš piščeta svoja pod peruti, in niste hoteli». Tako je sklenil Jezus svoj svaričen govor, ki ga je govoril zlobnim in trdovratnim Judom. Ti ga niso ubogali, in prerokovanje njegovo se je grozno izpolnilo.

Mi avstrijski Slovani sicer nimamo preroškega duha, kakor Sin božji, ali razmere so se pri nas razvile že tako daleč, da pač ni težko prerokovati, kam bo Avstrijo zavedlo, ako ne krene z dosedanjega pota takoj. Oglejmo si in premislimo le dogodek iz zadnjih dnij!

O namenih nemških nacionalcev, združenih z liberalci, z židi in socijalnimi demokrati nikdo ne dvomi, in je «Slovenski Gospodar» svoje čitatelje dosti poučil. Če rečemo, da tej zmesi načeluje Wolf, oni Wolf, ki je v državnem zboru očitno rekel, da naj se Avstrija podvrže pruski kroni, smo namene njegove in njegove mase označili najkrajše. Rekli smo tudi že, da ta masa dela na revolucijo, in tako je. Kazalo se pa je dosedaj, da so bili pri revolucijah vseučiliški dijaki važen element. Mladi ljudje so polni ognja, vnemajo druge, gibčni so, ljudstvo jih zagovarja in brani, ker so njega sinovi, mnogo jih je, in organizovani so. Kaj pa se le, če imajo zaslonbo v drugi, sovražni državi? Avstrijsko nemško dijaštvo je z neznatnimi izjemami vse prusaško v najostrejšem smislu.

Dijaki imajo pravico nositi namesto navadnih pokrival posebne čepice, čez prsi pa trakove, ki so navadno narodni. Mnogi dijaki to nosijo, vsi ne, tudi vedno ne. Pri človeku, ki to nosi, torej lahko že na pogled spoznaš, kakšnega mišljenja da je. Nemški dijaki v Pragi so s svojimi znamenji hodili v masah po ulicah ter izzivali in dražili češko ljudstvo; zato je češka deželna vlada njim, ob enem pa tudi češkim dijakom, prepovedala nositi čepice in trakove, dokler bo v Pragi vladala razburjenost. Celo pametno. Kaj pa je tudi

Listek.

† Ivan Cukala, bogoslovec,

vzgleđ krščanskim mladeničem.

Ni ga več med nami, blagega trpina; zapustil nas je ter se preselil v boljši svet nepozabni sin, veselje starišev, čast gomilske župnije, up škofije, čast gsp. bogoslovec Ivan Cukala.

Rodil se je dne 27. decembra 1876 na Gomilskem, v prijazni vasi v Savinjski dolini pri Braslovčah, kot sin pobožnih ter premožnih starišev. Že majhnega dečka so odlikovale lepe čednosti, pa tudi bistra glava. Poslali so ga stariši zaradi tega v šole v Celje. Koliko upov je pač že takrat spremljalo mladega dečka v mestne šole! Saj vemo, kaj želi slovenska mati, ko veže popotno torbico odhajajočemu sinu. Kakor nekdanj doma skrben za uk in knjigo, oklenil se je mali Ivan v mestu učenja z vso vnemo. Večkrat je porekel: «O kak greh bi bil, ko bi jaz tukaj lenobo pasel, stariši pa toliko za-me žrtvujejo!» Priden kakor mravlja, odlikoval se je v vseh razredih.

Motil se pa, ako meniš, da je marljivi Ivan le v bukvah tičal, le učenosti iskal. Zvesta tovarišica pri njegovih knjigah mu je

bila pobožna molitev. Zato pa tudi ob dneh naporenega učenja ni bil nikdar nevoljen in čmeren, saj mu je bil ljubi Bog nada in podpora. Kako redki postajajo dijaki, ki bi v tem posnemali našega Ivana. «Prazno pa je delo brez sreče z nebes».

Kakor nedolžna vijolica med trnjem dijaškega življenja se je razvijal telesno in duševno. Vsako leto je razveselil vrle stariše z izbornim spričevalom. Bil je ljubljeneč učencev in učiteljev, dika celega zavoda. Maturo je dovršil z odliko. Širok svet mu je bil sedaj odprt, povsodi ga sprejmejo z odprtimi rokami. Značajni Ivan pa ni hrepenel po goljufni slavi in časti; posvetil se je stanu, po katerem je nedolžno srce vedno koprnelo, ter v jeseni leta 1896. vstopil v mariborsko bogoslovje. Solza angeljskega veselja mu je zaigrala v očeh, ko je prejel sprejemnico. Stariši so radi pozabili dolgoletni trud, ko so videli izpolnjene srčne svoje želje. —

V bogoslovju se le se je prav razvila njegova iskrena pobožnost. Poleg te so ga krasile vse druge čednosti, zlasti vneta marljivost ter globoka ponižnost. Radi teh so ga spoštovali in ljubili ne le tovariši njegovi, ampak prav posebno č. gg. profesorji. Da, bil je priljubljen tudi na višjem mestu. Kjer pa cvete skromna vijolica sv. ponižnosti, tam je gotovo blizu tudi lilija sv. nedolžnosti. In

taka čista lilija bil je tudi ljubljani Ivan. Iz njegovih ust ni prišla nikdar le tudi najmanjša izpodtakljiva beseda; njegovo vedenje je bilo pri gimnazijcu že vedno dostojno, vzgledno ter neprisiljeno, prikupljivo; že z obraza je odsevala značajna odkritosrčnost. Bil je «Israelita sine dolo». Slovenski dijaki, Ivan bodi vam vzor!

Pisma starišem iz bogoslovja so vedno polna hvale o sreči, ki jo uživa njih ljubljeneč v svojem stanu. Posebno radostnega obraza pa nam je dne 25. julija, prišedši na počitnice, hvalil svoje zdravje. Kdo je pač takrat slutil, da bo on tako srečen in navidezno zdrav, že v nekih mesecih žrtev smrtne kose! Koliko rajskih ur je preživela Cukalova hiša sedaj, ko je bival bogoslovec Ivan na počitku!

Vroč poletje je jemalo slovo, slovo pa tudi zdravje od Ivana. Začel je pokašljavati, počasno hirati in v jeseni ni mogel več v šole. Bil pač ni nikoli prav trdnega zdravja, a nismo pričakovali, da bo smrt tako kmalu tirjala žrtve. Zdravniki so izrekli kruto sodbo, domači so slišali koščene stopinje bližnje smrti, le on je še vedno upal, udan v voljo božjo. Pač pol sveta bi bili skrbni stariši prehodili, da bi rešili še dragoceno življenje; Bog je sklenil drugače. Cvetlica je bila že zrela za nebeški vrtec. Zadnji teden se je

na tem, ali nosi dijak klobuk ali čepico, ali ima trak ali ne! Stariši, ki za dijake plačujete, se bodele pristavili: »Glavno je, da se uči«. In prav govorite. No, češki dijaki so tudi radi ubogali, kar je vlada ukazala, in s tem v narodu svojem opravičili nado, da postanejo kedaj vrli možje. Kaj pa nemški? Razgrajali so, ne več hodili v šolo in, — kdo bi to verjel? — njih profesorji so šole zaklenili in njim pritegnili. Nemški visoki šoli sta v Pragi zraven čeških namreč za-se, in ti šoli imata le nemške profesorje. Kaj mislite, kaj je storila avstrijska vlada? Ali menda šoli zaprla za nekoliko časa, da bi bili nemški dijaki tako kaznovani, ali glavne vodje izključila in profesorjem dala ukor in plačo vsaj začasno odtegnila? Kaj se! Ministerski predsednik Gauč je poslal v Prago visokega uradnika liberalnega mišljenja, naj se ta s profesorji in dijaki pogaja, da se bode uk zopet nadaljeval. Da ne bode veliko opravi, to se je lahko naprej vedelo; saj vemo, kaj Wolf, ki prške dijake podžiga, hoče.

Dne 29. jan. pa so se peljali vsi nemški dijaki — bilo jih je blizu 900 — s profesorji in spremljani od prusaskih poslancev, v Lito-merice, nemško mesto na čeških tleh, ter tam zborovali; priteklo jih je tudi mnogo iz »rajha«. Sklenili pa so 1., da zahtevajo, naj se nemški visoki šoli iz Prage prestavite v kako nemško mesto, in da hočejo praški šoli obiskovati le dotlej, dokler se to ne zgodi, in 2., da tudi praških šol ne bodo več obiskovali, če vlada prepovedi, nositi čepice in trakove, do dne 31. jan. opoldne ne razveljavi. Naglašala se je pri zborovanju složnost med dijaki in učitelji, poudarjala pomoč, ki jo imajo dijaki pričakovati iz »rajha«, in sklenilo se je, agitovati, da se vse nemško dijaštvo v Avstriji z učiteljstvom vred njim pridruži. Dežele avstrijske imenovala so se le vzhodna pokrajina nemškega »rajha« itd.

Kam plovemo? Avstrijska vlada torej nima več volje ali moči, da bi strahovala uporno veleizdajsko mladež, ker je nemška, da bi ostro kaznovala učitelje, ki tako mladež podpirajo? Črez noč bomo morda doživeli take prizore tudi po naših srednjih šolah! In kaj potem? O Jeruzalem, o Jeruzalem! O Avstrija, o Avstrija, ki kamenjuje svoje preroke, to se pravi, preganjaš Slovane, ki tebi dobro hočejo! Če se ne vrneš, o kaj te vendar čaka!

Deželni zbor štajarski.

Deželni odbor je predložil deželnemu zboru postavni načrt, po katerem se naj

vpelje šolnina in novi šolski davek, da se morejo poplačati novi stroški, ki bodo potrebni, da se zboljša učiteljska plača. Po načrtu deželnega odbora naj odpade razdelitev šol v III., II. in I. plačilni razred in se naj določi temeljna plača za vsakega učitelja, ki se pa ima po gotovi vrsti let zvišati. Zraven dobivajo doklade po preteku vsakih 5 let, če so službo dobro opravljali. Nadučitelji dobivajo doklade za svoje službeno poslovanje (funkcijska doklada). Učitelji na meščanskih šolah imajo po 100 gld. temeljne plače več, kakor ljudski učitelji. Naslov »podučitelj« neha.

Da se ti novi stroški pokrijejo, se vpelje šolnina in šolski davek. Šolnina se bo pobirala za vsakega šolo obiskujočega otroka, pa tako, da bo šolnina manjša na eno in dvorazrednicah, na tri- in večrazrednicah pa viša. Črez pet gold. ne sme znašati na leto. Ubožni otroci se smejo celó ali deloma šolnine oprostiti. Toda te oprostitve ne smejo presegati polovice vse šolnine, katera bi se v enem šolskem okraju imela plačevati. Če bi torej v enem šolskem okraju vsa šolnina znašala 1500 gld., bi se smela znižati na 750 gld. Občine smejo v porazumljenju z deželnim odborom šolnino prevzeti na občinske stroške.

Nov davek je pa šolski davek. Ta davek bodo imeli plačevati stariši, ki nimajo otrok; potem moške osebe, ki so samskega stanu ali udovci brez otrok, toda le tisti, ki imajo več kakor 600 gld. letnega dohodka. Kdo bi si bil mislil pred leti, da bo liberalizem dospel tako daleč, da zopet vpelje šolnino in znajde nov šolski davek!

Po vzorcu, ki ga je deželni odbor predložil, obiskuje ljudske šole 173.339 otrok. Če se vpelje šolnina po 4 gld., pa se jih oprosti šolnine 40%, bi znašala vsa šolnina 416.013 gld. Ako bi se od 173.339 otrok pobirala šolnina po 5 gld., in bi se jih 50% oprostito, znaša šolnina 433.517 gld. — Če se jih oprosti 40%, bi znašala 520.017 gld.

Finančni in naučni odsek sta dobila to predlogo v poročilo. Izvolil se je pododsek pet udov, ki ima vso stvar dognati. V ta odsek so izvoljeni: Dr. Schreiner (načelnik), Fürst, Endres, dr. Link, grof Stürgkh — sami Nemci. Po tem takem najbrž Slovencem ne bo treba šolnine in šolskega davka plačevati!

V seji dne 24. jan. je nemški katoliški poslanec Wagner utemeljil svoj predlog, naj se izdela postava, vsled katere sme vsaka občina za ogledovanje mrličev zahtevati odškodnino; kajti od zdaj zanj ne smejo ogleda mrličev več jemati te mrliške pri-

stojbine, plačevati jih bodo morale občine, in občinske doklade se bodo zopet zvišale. Te občinske doklade bodo plačevali kmeti in obrtniki, bogataši pa, ki niso posestniki, bodo oproščeni. Po novi postavi smejo sicer občine prositi deželni odbor za to pravico; ali to prizadeva mnogo nepotrebnih pisarij. Nadalje je vrli Wagner par poštenih povedal nemskim nacijonalcem, ki so parkrat hud hrup zagnali. Slednjič je Wagner priporočal, naj se njegov predlog izroči občinskemu odseku: »V tem odseku sem sedel dolgo vrsto let, ter svojo nalogo vsikdar rešil; a surova sila me je potisnila iz tega odseka.« Wagnerjev predlog se je sprejel.

V seji dne 25. januarja se je prečital predlog g. dr. Rosine, podpisan od slovenskih poslancev, naj nakupi dežela bakrene galice in naj jo potom okrajnih zastopov razdeli med uboge vinogradnike po 15 kr. kilo; potem naj dežela nakupi tudi škropilnice in naj jih za polovico cene razdeli med uboge posestnike vinogradov. Ta predlog je gosp. dr. Rosina utemeljil prav izborno v seji dne 28. jan., ki se je potem izročil vinarskemu odseku. Med drugim je g. predlagatelj naglašal, da če se sprejme predlog g. poslanca Reitterja, da se morajo v prihodnje škropiti vsi vinogradi, nastane vprašanje: kako bodo škropili reveži, ki si še soli kupiti ne morejo? Treba torej, da dežela pomaga. Štajarska dežela itak veliko manje daruje za vinarstvo, kakor n. pr. Spodnje Avstrijsko.

V isti seji je utemeljeval ptujski župan Ornič svoj predlog, naj se ptujska nižja gimnazija polagoma spremeni v višo gimnazijo. V svojem govoru je ta mož, ki ga ime in njegova postava razodeva kot slovenskega sina, večkrat povdarjal nemški značaj ptujskega mesta. Smešno! Tudi je dne 28. jan. poročal g. dr. Rosina v imenu občinskega odseka o spremembi § 10 postave 18. sept. 1870. Po tej postavi se bodo ob temni noči morale na voze ob okrajnih cestah obesiti svetilnice, da se bo razsvetljen voz že videl od daleč. Jako spretno je g. dr. Rosina pobijal misli dr. Schmidererja, ki je zahteval v imenu deželnega odbora, da se imajo vozovi razsvetliti tudi po občinskih cestah. Pri tej priliki je zahteval poslanec Posch, naj se vpelje dača za kolesarje in naj se ta denar spravlja v blagajnico za uboge. Gosp. dr. Serbec pa je želel, naj bi ta nova postava ne ostala samo na papirju, kakor postava, da morajo kolesa na vozovih, ki vozijo nad 40 centov, biti dostojno široka; a se nalagajo velike teže na vozove z ozkimi kolesi. Ob koncu seje se prebere neka interpelacija proti nadzorniku nemške šole v Vojniku, češ, da on razžalljivo postopa proti tej šoli. Kaj bodo nemški nacijonanci še neki iztaknili, da bodo vse obešali na veliki zvon v deželni zbornici?

Politični ogled.

Avstrijske dežele.

Dunaj. Te dni je bil ogerski ministerski predsednik Banffy s tremi ministri na Dunaju, da so se z našimi posvetovali o avstro-ogerski pogodbi. Dognali pa niso ničesar, ker so Madjari nenasitni. — V nedeljo je bil na Dunaju vinarski shod. Prišlo je 2000 vinogradnikov, ki so ostre resolucije sklenili zoper ponarejanje vina.

Česko. Govori se, da odstopi ces. namestnik Coudenhove in da postane njegov naslednik neki general. — Društvo »Obrana«, ki se je potegovalo za načelo »Svoji k svojim«, je vlada razpustila, ker je svoj delokrog prekoračilo.

Gornje Avstrijsko. V deželnem zboru je predlagal katoliški poslanec dr. Ebenhoch, naj se odpravijo jezikovne naredbe. To je Čehe neljubo dirnilo, in bati se je za edinost v državnozborni večini.

Štajarsko. Graški socialisti so se že na nekem shodu izrekli zoper šolnino in novi

počutil dozdevno boljšega in še slednji večer je on tolažil tužno svojo »mamo«. Pa ure so potekale; nekoliko čez polnoči dne 20. jan. je čutil notranjo slabost, moči so mu upadle, sam prosi za mrtvaško svečo. Ko čuti mati v svojem srcu neizmerno izgubo, mati ki je noč in dan prečula ob postelji bolnikov, takrat zaihti: »Ivan, Ivan! Ali boš molil v nebesih zame?« Milo jo rajnik pogleda, z glavo pritrdi, in boj je bil — končan. Zaspal je nedolžni angelj mirno v Gospodu. Ne bom našteval, koliko ljudstva ga je prihitelo kropit in mu izkazat zadnje ljubavi.

V soboto, dne 22. jan. ob 10. uri se je zbralo 11 gg. duhovnikov, da spremimo nepozabnega Ivana na zadnjem potu. Po odpetih mrtvaških molitvah naslikali so vlč. g. dekan Mat. Stoklas z ganljivimi besedami vzgledno življenje rajnega Ivana, ter ga posebno mladini priporočali v posnemanje. »Nesli so mrliča, edinega sina njegove matere«, bil je res vzgleden sin svojih starišev, ki so se sami izrazili, da jih ni celo življenje ne enkrat razžalil. Mladina uči se od poslušnega Ivana otroške pokorščine!

Pogreba udeležila se je šolska mladina, mnogo odličnih mož iz okolice ter dijakov iz Celja, ki so mu tudi zapeli žalostinko, njegovi gg. tovariši pa so bili žal, zadržani.

Smešnica. Neki gospod je videl iz svojega stanovanja, kako cigan prodaja židu konja. Poštenosti nobenega izmed njiju ni mnogo zaupal, a bil je radoveden, kateri je bolj pretkan. Po kupčiji ju da k sebi poklicati, seve vsakega posebej. Najpoprej vpraša cigana: »Za koliko si prodal konja?« — »Za deset goldinarjev«, odgovori cigan. — »Neumnež, konj je vendar več vreden«, de na to gospod. — »Še toliko ni, ker na eni nogi šepa, česar žid ni opazil«, se zasmije cigan.

Nato pokliče gospod žida in mu reče: »Cigan te je opeharil, konj namreč šepa, česar ti neumnež nisi videl.« — Žid odgovori: »Gospod, dobro sem to videl, a opazil tudi, da konj samo zato šepa, ker je slabo podkovan.« — Sedaj pokliče gospod zopet cigana in mu reče: »Žid te je vendarle goljufal, ker tvoj konj samo od tega šepa, ker si ga ti slabo podkoval.« — Cigan se hitro odreže: »Konj je v resnici šepast. Slabo sem ga nalašč podkoval in tako sem žida prevaril.« — Gospod zopet žida pozove in mu reče: »Cigan je bolj zvit, kakor si ti. Konj res šepa in slabo ga je nalašč podkoval, da bi ti mislil, da je samo od tega šepast. Dobro te je opeharil!« — Žid se zareži: »Ne bojte se, gospod! Za vsak slučaj sem mu dal — ponarejen desetak«.